

НАШ ЈЕЗИК

ЛП св. 2

УРЕЂИВАЧКИ ОДБОР

др Рајна ДРАГИЋЕВИЋ, др Јелена ЈОВАНОВИЋ СИМИЋ,
др Весна ЛОМПАР, др Драгана МРШЕВИЋ РАДОВИЋ,
др Марина НИКОЛИЋ, др Мирослав НИКОЛИЋ,
др Ђорђе ОТАШЕВИЋ, др Милица РАДОВИЋ ТЕШИЋ,
др Стана РИСТИЋ, др Марина СПАСОЈЕВИЋ,
др Срето ТАНАСИЋ

Уредник
др СРЕТО ТАНАСИЋ

Секретар
др Марина Спасојевић

Рецензенти

др Наташа Вуловић Емонтс, др Рајна Драгићевић, др Милена Ивановић,
др Владан Јовановић, др Јелена Јовановић Симић, др Марина Николић,
др Ђорђе Оташевић, др Милица Радовић Тешић, др Стана Ристић,
др Марина Спасојевић, др Срето Танасић

Према мишљењу Министарства за науку, технологију и развој Републике Србије
бр. 413-00-1715/2001-01 ова публикација је од посебног интереса за науку.

НАШ ЈЕЗИК, часопис за српски књижевни језик, покренуло је 1932. г. Лингвистичко друштво у Београду, на челу са Александром Белићем, који је уредио седам књига предратне серије, као и девет књига и први двоброј десете књиге у новој, послератној серији часописа. Од 1960. до 1975. г. (књ. X/3–4–XXI/1–2) уредник часописа био је Михаило Стевановић, а у периоду од 1975. до 1996. г. (књ. XXI/3–XXX) Митар Пешикан. Часопис је од 1996. до 2005. г. (књ. XXXI–XXXVI) уређивао Мирослав Николић.

Наш језик излази у две годишње свеске, које чине једну књигу. Издаје га и прима рукописе Институт за српски језик САНУ, Кнез Михаилова 36, ел. пошта: isj@isj.sanu.ac.rs, nasjezikisjsanu@gmail.com.

Штампа: *Birograf comp d.o.o.*, Атанасија Пуље 22, Београд

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

81

НАШ језик / уредник Срето Танасић. – Год. 1, св. 1 (1932/33) – год. 8, св. 1 (1941); Н. с. књ. 1, (1949/50)–. – Београд : Институт за српски језик САНУ, 1932/33–1941; 1949/50– (Београд : *Birograf comp*). – 23 cm

Полугодишње
ISSN 0027-8084 = Наш језик
COBISS.SR-ID 615951

НАШ ЈЕЗИК

Књига ЛП

Св. 2 (2021)

САДРЖАЈ

Поводи

- Десет година од одласка прве даме српске лингвистике
(СРЕТО З. ТАНАСИЋ) 1–12

Чланци

- Јован Стејић: српски књижевни језик и његов рјечник – погледи и
визије једног научењака с краја прве половине XIX вијека
(НЕЂО Г. ЈОШИЋ) 13–24
- Нека запажања о интратерминалности у контексту на материјалу
српског језика (ТИЈАНА И. БАЛЕК) 25–37
- Етноними у савременој српској лексикографији: лингвистички и
ванлингвистички чиниоци рјечничке обраде
(МИЛАН Д. ИВАНОВИЋ) 39–57
- Главни правци у проучавању језика права
(ЈЕЛЕНА М. ПАВЛОВИЋ ЈОВАНОВИЋ) 59–70

Прилог

- Ново дело Милосава Ж. Чаркића, проистекло из његових претходних
радова (ИВО ПОСПИШИЋ) 71–84

Прикази

- Мијана Ч. Кубурић Мацура, *Категорија концесивности у савременом
српском језику* (СРЕТО З. ТАНАСИЋ) 85–90
- Илијана Чутура, *Међуоднос ћирилога и ћирилошких израза у савременом
српском језику* (АНЂЕЛА Д. ВАСИЉЕВИЋ) 91–98
- Уйо̀требa ћирилице у јавном ѿпростору (службена и јавна уйо̀требa
ћирилице)* (ДРАГАНА Ј. ЦВИЈОВИЋ) 99–102
- На темељима народних говора (АЛЕКСАНДРА М. АНТИЋ) 103–110

Хроника

Научни скуп *Актуелна питања српског правописа: Нови прилози српском правопису 2* (ВАЛЕНТИНА М. ИЛИЋ)..... 111–120

Списи Одбора за стандардизацију српског језика

Насиље над српским језиком 121–124
Допис Одбора за стандардизацију српског језика Заводу за унапређивање образовања и васпитања у вези са јужнословенским језицима 125–130

Актуелности

Проблем српског језика у савременом друштву: изазови, проблеми, решења 131–148

In memoriam

Тихи одлазак тихог професора. Академик Иван Клајн (СРЕТО З. ТАНАСИЋ) 149–152
Мр Радојка Вуксановић (СТАНА С. РИСТИЋ) 153–156

Оригинални научни рад
Примљено 12. октобра 2021. г.
Прихваћено 19. новембра 2021. г.

МИЛАН Д. ИВАНОВИЋ*
(Универзитет Црне Горе
Филолошки факултет)

ЕТНОНИМИ У САВРЕМЕНОЈ СРПСКОЈ ЛЕКSIКОГРАФИЈИ: ЛИНГВИСТИЧКИ И ВАНЛИНГВИСТИЧКИ ЧИНИОЦИ РЈЕЧНИЧКЕ ОБРАДЕ

Након увода којим се указује на најважније правце у истраживањима етнонимије српског језика, у раду се анализирају праксе обраде етнонимикона у школском рјечнику Јоцићеве и Васићеве, те општим рјечницима које су израдили М. Московљевић и колективи ангажовани од Матице српске. При томе се посебно осврће на граматички облик леме, те елементе описних дефиниција основног значења и фигуративне употребе етнонимâ. Критички се преиспитује и уплив који су на такву обраду извршили „званични“ погледи на национална питања у социјалистичкој Југославији. Из пропратних коментара у закључку се изводе упутства која треба примити првенствено као плод жеље да се обрада етнонимикона у будућим рјечницима српског језика, од којих се један већ планира, не само убрза него и унаприједи.

Кључне ријечи: етноними, рјечничка микроструктура, лема, рјечничке дефиниције, семантичка обиљежја, национална идеологија.

1. Увод. У науци о српском (и хрватском) језику занимање за имена народâ или *етнониме* постојано траје већ од њених почетака, при чему

* mipozega@yahoo.com

Рад је под истим насловом излаган на 51. Научном састанку слависта у Вукове дане (у Београду и Новом Саду, од 15. до 20. 9. 2021). Проистекао је из истраживања за докторску дисертацију *Етноними у српском језику и србисийци: Значење, ѿворба и рјечничка обрада*, која се израђује на Филолошком факултету Универзитета у Београду, под надзором проф. Р. Драгићевић, као ментора, те проф. А. Милановића, проф. М. Шћепановића и вишег научног сарадника Н. Ивановића, као чланова комисије.

су највише пажње, природно, привлачили самоназиви *Србин* и *Хрваџи*, нарочито њихово поријекло. О томе свједочи не само ретроспективна ономастичка библиографија до 1975. г. (Путанец–Шимуновић 1987) него и наслови потоњих радова. Тако је на хрватској страни током сецесије из југословенске заједнице на тему етимологије имена *Хрваџи* објављен велик број публикација, укључујући једну књигу (Глухак 1990), а онда, по законитостима научне комуникације, и један прегледни чланак (Брозовић-Рончевић 1993). Дотично питање ипак није развијено, па се покреће и дан-данас (Матасовић 2019). Загонетка о постању имена *Срби* на нашој је страни у исто вријеме одгонетана рјеђе али озбиљније, а као највреднија високо су се истакла тумачења А. Ломе (1999/2000; 2016).

Синхрониски усмјерених радова било је, разумије се, много више, па се ту и тамо могу наћи не само увиди који се тичу граматике народносних имена (Дабић 2000) него и увиди који се тичу њихове семантике (Гортан-Премк 2004: 21–22), одн. прагматике (Јовановић 2018: 236–259). У посљедње су вријеме, штавише – умногоме надahnута синтезама Д. Мршевић-Радовић (2008), Љ. Поповић (2008) и Р. Драгићевић (2010) – остварена упоредна истраживања фразема које садрже етнониме (в. нпр. Пејовић 2014; Блатешић 2016; Ђорђевић 2018), као и истраживања која тематизују асоцијативни потенцијал народносних имена и уопште језички стереотип странца (в. нпр. Милосављевић 2016; Авагјан 2017; Глигоријевић 2020). Уз то је, додуше по методологији лублинске етнолингвистичке школе, извршена и реконструкција језичког аутостереотипа (Ристић–Лазич–Коњик 2016).

Према томе, с обзиром на тематски обухват, наша етнонимика не заостаје за руском, иако је у Русији ономастика генерално далеко испред ономастике осталих нација, укључујући англофоне (Горјајев–Спиридонов 2016: 216). Па ипак, на једном нам истраживачком пољу још недостаје¹ радова чији би налази могли добити не само значајну

¹ Било је узгредних запажања, али таквих да се свакоме може замјерити понешто битно. Кад се, нпр., тврди да је обрада лема *Срби*, *Хрваџи*, *Словенци*, *Македонци* и *Црногорци* у разним томовима РМС уједначена усљед „политичке директиве, пре него лексиографских принципа“ (Клајн 2002: 77), аутор показује да је недовољно обавијештен о искуству М. Московљевића (в. одјељак 3.1), а посредно и свих ондашњих лексикографа. Кад се, с друге стране, негативно оцјењује што из РСЈ одсуствује лема *Скити* док је присутна лема *Илир* (Гутков 2009: 485), примјетно да аутор подлијеже етноцентризму, јер неће бити да су у српској слици свијета Скити, који су насељавали степски појас између Дњестра и Аралског језера, присутни као Илири, који су насељавали запад Балканског полуострва и чије се име, штавише, два миленијума касније обрело

примјену него и улогу која је строго гледано нелингвистичка – да нас опет подсјете на срамотну неправду која је учињена М. Московљевићу, и од политичара и од неких великана националне културе (Московљевић О. 1998). Ријеч је, наиме, о металексикографији етнонима, у којој су на руском језику отворена, а дјелимично и затворена, питања обраде народносних имена у разним рјечницима – како специјализованим (Коваљов 2003), тако и општим (Гришченко 2013).

2. Истраживачки приступ. Да би се колико-толико премостила лакуна на коју је малочас указано, у наставку рада анализирају се обраде етнонимикона у нашим описним рјечницима – и референтним, какви су Шестотомник (РМС) и Једнотомник (РСЈ), и донекле запостављеним, какви су Московљевићев (МР) и новосадски школски (ШР). Као извор грађе занемарени су лексикони народа свијета (у првом реду ЛНС), чије су леме обрађене етнолошки и друштвеногеографски, а не као језичке јединице – те велики рјечник САНУ (РСА), који је недовршен и стога, макар по нашем увјерењу, не подлијеже металексикографској критици.

Предмет речене анализе представљају сви аспекти рјечничке микроструктуре: и опредјељење између јединског и множинског номинатива на мјесту леме, и избор семантичких обиљежја која ваља унијети у описне дефиниције основног значења и фигуративне употребе, и састав илустративне грађе. На евентуалне упливе националних идеологија, особито у социјалистичкој Југославији (1945–1991), указује се посебно, у сагласју с критичком металексикографијом, данас врло актуелном на Западу (в. нпр. Горјанц 2017), а помоћу подјеле која је деценијама увријежена у друштвеним наукама. Посриједи је, наиме, подјела на *национализме источног тјипа* или *култур(ал)не*, какви су (били) у њемачким и словенским земљама, гдје се нација замишља(ла) као *етнос*, одн. заједница заснована на атрибутима културе, првенствено језику, те *национализме западног тјипа* или *политичке*, наводно модерније, какви су у Француској и САД, гдје се нација замишља

у називу једног југословенског покрета. Основани су, међутим, приговори на недоследност коју су аутори РСЈ испољили тумачећи творбену парадигму етнонима, хоронима и одговарајућег придјева: „Так, например, отдельными статьями даны *Енглеска, енглески, Енглеz, Енглескиња*, но при наличии заглавных слов *Кина, кинески, Кинез* отсутствует *Кинескиња*. Есть статьи с лексемами *Рус, Русиња, руски*, но нет в качестве заглавной лексемы *Русија*. Находится статья с прилагательным *белоруски*, но не даны существительные *Белорус* и *Белорусија*, а названия *Украјина*, как и слов, производных от этой лексемы, в словаре вообще нет“ (Гутков 2009: 485).

као *демос*, одн. заједница заснована на држављанству и припадајућим грађанским правима (в. нпр. Тамир 2019).

Из коментара овако извршене анализе у закључку се изводе смјернице за сваку будућу обраду етнонимикона, која би – као и обрада ма које тематске групе лексема – у описним рјечницима ваљало да буде и *уједначена* или *конзистентна* и *цјеловита* или *кохерентна* (Сванепул 2010).

3. РЕЗУЛТАТИ АНАЛИЗЕ

3.1. МОСКОВЉЕВИЋЕВ РЈЕЧНИК. Колико у српској лексикографији може бити деликатна обрада етнонимâ, најеклатантније демонстрира оно што је М. Московљевић доживио само мјесец дана пошто је крај израде свога *Речника* забиљежио ријечима: „Тако сам после више од 2½ године коначно завршио своје ’животно дело’“ (31. 1. 1966; МД: 539), и само који дан пошто је та публикација пуштена у продају (1. 3. 1966; Вучетић 2016: 78). Већ је 3. марта београдски комитет СКЈ, наиме, саставио *Избор карактеристичних њримера у речнику др М. Московљевића* (ГКСК), у који су, као рђаво објашњене леме, поред очекиваних с обзиром на идеолошки контекст – *капитализам*, *марксизам*(а), *бољшевик*, *партија*, *комесар*, *партизан*, *чејник*, *усташа*, *фашизам* – уврштени углавном етноними и њихови деривати. Истовјетан је, штавише, био избор у тенденциозно насловљеним освртима који су услиједили у *Политици* (6. 3) и *Борби* (20. 3). У првом се, нпр., констатује да „речи *Хрвати* нити иједне речи с тим кореном“ у МР нема „ни у приложеној исправци штампарских грешака“ (Тепавец 1966), а у другом да би гл. *србоваци*, онако како је објашњен, неко могао „пришити и оним Србима који србујући иду толико далеко да под своје мисаоне скуте прикривају неславну и жалосну улогу националних издајника и сарадника окупатора“ (Вучо 1966). На основу ове опаске и њој сличних закључује се да на МР „без оклевања и околишења“ треба утиснути жигове „конзервативизма, реакционарства и шовинизма“, те да је аутор „истовремено и плен и прегалац духовног устројства“ које покушава да „васкрсне оно што је наша револуција потукла и покопала“ (Вучо 1966). Пошто су се оваквој хајци придружили и други утицајни појединци, судски је одлучено да се сав тираж МР (осим тридесетак примјерака који су продати) исијече (Исић 2017: 137, 150).

Шта је предводницима ондашњег режима у политици и култури засметало толико да су пренебрегли чињеницу да „у односу на речнике који су му претходили“ МР „представља значајан напредак“ (Фекете 2000: 341)? Декларативно најприје, јасно ишчитавамо из претходних цитата, изостанак леме *Хрвати* и дефиниција гл. *србоваци* – ’понаша-

ти се као прави Србин'. Из самог МР, међутим, такође јасно ишчитавамо откуда овакве „мањкавости“. У тој публикацији, наиме, нема ни етнонимâ *Рус*, *Енглеz*, *Француз* итд., дакле свих оних чија парадигма не испољава фонолошке и(ли) морфолошке алтернације, баш као ни код етнонима *Хрваић*. Што се тиче тумачења гл. *србоватић*, мора се рећи да у МР оно није битно другачије него у 16. тому рјечника загребачке академије, објављеном само осам година раније: *srbovati* 'živjeti на српски начин' (РЈА). Обје наведене дефиниције заправо представљају парафразу Вукове: *srbovati* 'živjeti српски, као Србљи што живе' (СР, према преводу из РИБ), с тиме што је Московљевићева успјелија утолико што од творбене одступа у правцу праве рјечничке.

Биће, дакле, да критизери МР (а и ауторове личности) нису били сасвим искрени, те да им је заправо више засметало нешто друго – национална идеологија која је ту, можда и несвјесно, уткана у обраду југословенске етнонимије. На привилегованој позицији у семасиолошкој структури леме *Југословен* у МР, наиме, стоји етнонимско значење, док је демонимско дато као секундарно (§ 1). Етноними *Србин* и *Словенац* дефинисани су преко етнонима *Југословен*, као његови хипоними (§ 2). Лема *Маћедонац* примарно је протумачена као житељски назив (§ 3), а лема *Црногорац* искључиво тако (§ 4). На описан начин, као и дефиницијом односног придјева *јужнословенски* (§ 5), Московљевић је заправо манифестовао увјерење да су Југословени један народ трију „грана“, а да су Македонци, као четврта „грана“, такав статус стекли накнадно, за разлику од Црногораца, који га нису ни стекли.

- (1) *Југословен* '1. припадник западног дела јужнословенских народа, тј. Срба, Хрвата, Словенаца и Маћедонаца; 2. грађанин Југославије'
- (2) *Словенац* 'припадник северозападне гране Југословена'
- (3) *Маћедонац* вар. *Македонац* '1. становник Маћедоније; 2. припадник маћедонске народности'
- (4) *Црногорац* 'становник Црне Горе'
- (5) *јужнословенски* 'који се односи на Јужне Словене (Југословене и Бугаре)'

3.2. Матичин шестотомник. Шта се очекивало од Московљевића, понајбоље нам показује већ РМС. У њему је, наиме, обрада лема *Срби*, *Хрваић*, *Словенци*, *Македонци* и *Црногорци* готово потпуно конзистентна (§ 6–8). У дефиницијама множинског облика као канонског смјењује се једино име (социјалистичке) републике у којој живи већина припадника дотичне заједнице. Дакле, са становишта ауторског колектива ан-

гажованог од Матице српске (и Матице хрватске), или са становишта оних чијим се очекивањима тада изашло у сусрет, у социјалистичкој федерацији сви су „југославенски народи“ били равноправни у статусу носилаца републичке суверености. Југословени, с друге стране, и нису третирани као народ, одн. етнос, него као политичка заједница. Отуда се лема *Југословен* дефинише примарно као демоним – у јединском облику, а помоћу семантичког обиљежја *држављанин* (§ 9), отприлике на начин како су у РМС најчешће обрађени житељски називи, изведени било од имена наших крајева (§ 10), било од имена страних земаља (§ 11).

- (6) *Срби* ’народ из групе јужних Словена чија већина живи у СР Србији’
- (7) *Македонци* ’народ из групе Јужних Словена, чија већина чини основно становништво СР Македоније’
- (8) *Црногорци* ’јужнословенски народ чија већина живи у СР Црној Гори’
- (9) *Југославен* = *Југословен* ’а. југославенски држављанин; б. припадник једног од југославенских народа’
- (10) *Херцеговац* ’човек из Херцеговине’
- (11) *Бритџанац* ’човек из Велике Британије’

3.3. Новосадски школски рјечник. Праксу РМС у обради етнонимикона углавном слиједи ШР. Међутим, умјесто традиционалних лексикографских парафраза у тој публикацији и иначе налазимо дефиниције настале стилским интервенцијама у правцу пуног исказа (§ 12–13). Осим тога, етнонимски чланци, за разлику од оних у РМС, почињу лемом у номинативу једнине, која је исписана масним верзалом у случају „народа и народности“, а обичним верзалом у случају Југословена. Обрато је у случају имена социјалистичких република и федеративне државе, као њихове заједнице (§ 12–13). Наведена типографска рјешења одражавају, рекло би се, одлуку ауторки да на чело творбене парадигме етнонима, хоронима и одговарајућег придјева, без обзира на њихов абецедни редослијед, као *сујерлему* поставе етноним у случају република, а хороним у случају федерације. Импликације такве одлуке јасне су: на нивоу савезне државе, дакле према вани, национални идентитет треба поимати као грађански, а на нивоу федералних јединица, дакле према унутрашњости, као етнички.

- (12) **CRNOGORAC** ▪ *Crnogorci* su južnoslovenski narod koji govori srpskohrvatskim jezikom...; CRNOGORKA; CRNOGORSKI; CRNA GORA

- (13) **JUGOSLAVIJA**; JUGOSLAVEN // JUGOSLOVEN ▪ *Jugoslaven* или *Jugosloven* је држављанин, грађанин, становник Југославије, као и припадник nekog од југославенских народа...; **JUGOSLAVENKA** // **JUGOSLOVENKA**; **JUGOSLAVENSKI** // **JUGOSLOVENSKI**

Идеологизација обраде особито је видна у примјерима употребе, који су у ШП ионако махом конструисани (в. предговор). Ако се субјекту примјера наводе обје националне припадности, дакле и припадност демосу, антепонирана је припадност етносу (§ 14). Односи међу припадницима различитих „народа и народности“ приказују се као изузетно складни. У невољи се сви Југословени испомажу чак и ако се не познају (§ 15). И они који су испрва били против тзв. мјешовитих бракова, у таквом ставу посустају оповргнути врло повољним личним искуством (§ 16).

- (14) Mada su njegovi preci došli u Kaliforniju još 1890, a on se tu rodio, Jure se smatrao *Hrvatom* i Jugoslovenom, i svake godine je dolazio na odmor u Jugoslaviju.
- (15) Samo zahvaljujući staroj *Albanki*, kojoj ni ime nije znao, mladi partizanski kurir Milojica je ostao živ. Kada ga je iznemoglog i bolesnog našla u šumi, odvela ga je kući i više od nedelju dana lečila raznim čajevima, travama i mastima.
- (16) Njegovoj majci *muslimanki* nije bilo pravo što se on oženio katolikinjom, ali je posle najviše volela baš tu snahu.

3.4. МАТИЧИН ЈЕДНОТОМНИК. Вјероватно под утицајем лексикографске праксе у РСА, етноними се у РСЈ досљедно представљају јединским обликом (§ 17–21), а њихове семасиолошке структуре као доста разгранате. Наводе се, нпр., и значења која су остала везана за супстандардне варијетете: разговорни стил (§ 17) и ђачки жаргон (§ 18). Код житељских назива разлучује се *каџојконимско*, одн. значење поријекла (§ 19). Наметања националне идеологије каква не одговара ни повијесним ни језичким чињеницама нема, па се лема *Србин* дефинише као прави етноним, између осталог помоћу напомене да тај народ у знатном броју живи и ван граница Србије (§ 20), док се лема *Црногорац* примарно дефинише житељски (и катојконимски), па тек онда етнонимски, а и тада више као регионална група него као народ (§ 21).

- (17) *Американац* '... 2. разг. наш човек повратник из Америке'
- (18) *Француз* '... 2. ђач. (француз) наставник, професор француског језика'
- (19) *Далмаћинац* 'становник Далмације; онај који је пореклом из Далмације'

- (20) *Србин* 'припадник народа из групе Јужних Словена, чија већина живи у Србији (у великом броју и у појединим суседним земљама)'
- (21) *Црногорац* '1. а. становник, житељ Црне Горе. б. онај који је пореклом из Црне Горе. 2. припадник јужнословенског народа српског етничког порекла чија већина живи у Црној Гори'

4. КОМЕНТАРИ

4.1. КАНОНСКИ ОБЛИК. И док су житељски називи изведени од хоронима, нпр. *Херцеговац* и *Далмаћинац*, у савременој лексикографији српског (и хрватског) језика у континуитету представљани лемом у номинативу једнине, граматичка обрада правих етнонима, попут имена *Срби*, није била једнообразна. У РМС се такве именице обрађују у номинативу множине, не само мимо већине осталих именица у истом рјечнику него и мимо истих именица у свим осталим рјечницима. Другим ријечима, услед особене одлуке о канонском облику правих етнонима, РМС од наших лексикографских конвенција одступа дво-струко. Биће, ипак, да је управо таква одлука, мада вјероватно донијета угледањем на руске једнојезичнике (в. ниже), а не самостално, била сасвим исправна.

Разлози за њу могли су бити, за почетак, *числoлексикографски* – дио се тешко може дефинисати док се не дефинише цјелина (Аткинс–Рандел 2008: 136). Иако однос између имена етноса и назива његовог припадника, додуше, није меронимијски, него *квазимеронимијски* (Дилпарих 2012: 293, 299), евидентне су потешкоће да се појам припадника етноса опише прије појма самог етноса. Те се потешкоће нарочито огледају у упадљиво неекономичним и стога неуспјелим покушајима да се преко номинатива једнине дефинишу имена античких народа, па и језичких породица (§ 22), која се у номинативу једнине начелно и не употребљавају.

- (22) *Роман* (обично у мн. *Романи*) '1. у мн.: општи назив за народе Римског царства (у јд.: припадник неког од тих народа). 2. у мн.: општи назив за народе који говоре романским језицима – Италијане, Французе, Шпанце, Португалце, Румуне и др. (у јд.: припадник неког од тих народа)'

Али и мимо проблема у самој лексикографској пракси, у корист номинатива множине као исходишта у парадигми етнонимâ говори прије свих *семантички* разлог. Облик *Срби*, наиме, строго гледано, испољава два значења – значење *ајсолутивног колектива*, које је једнозначно лексикализовано дериватом *Српство* 'сви Срби (икад и игдје)', те *право множинско* значење 'припадници Српства (у одређеном или неодређеном броју)'. У првом је значењу ова именица властита, те нема једински

облик (*plurale tantum*), а у другом је заједничка, те има једински облик (*Србин*). На ову разлику указивано је још у вријеме када су постављане теоријске основе руског правописа, а због ње се, штавише, предлагало двојако писање етнонима – с великим и малим почетним словом, зависно од контекста:

Хотя это опасение, по нашему мнению, и напрасно, потому что предлагаемое различие всякому, даже и ребенку, понятно, однакожь, если ужь избирать одно постоянное правописание для народныхъ названий, то слѣдуетъ предпочесть большую букву. Писать: «*русские, поляки, чехи, сербы* и проч. составляютъ славянское племя», по нашему мнению, еще страннѣе, чѣмъ напр.: «Вукъ Караджичъ былъ *Сербъ*», или: «сюда прѣѣхали трое *Русскихъ*» (Грот 1873: 125–126).

Иако овакав предлог није заживио ни у каснијим правописима истог аутора (Грот 1885: 84), због чега се етноними у руском језику данас пишу малим, а у српском великим словом (што доволно говори о арбитранности, одн. семантичкој неусловљености обију конвенција), у руским описним рјечницима прави се етноними, ипак, дефинишу у обама поменутиим значењима и множинском облику (§ 23–25).

(23) *сербы* (ед. *серб*) 'нация, основное население Сербии, входящей в состав Югославии, а также лица, относящиеся к этой нации' (МАС)

(24) *сербы* мн. 'народ, основное население Сербии; представители этого народа'; *серб* см. *сербы* (ТСК)

(25) *сербы* мн. '1. южнославянская народность, живущая на Балканском полуострове. 2. представители этой народности'; *серб* см. *сербы* 2 (ТСЕ)

На закључак да је у парадигми правих етнонима исходишни номинатив множине наводи и *историјскограмаиџички* разлог, одн. примјери код којих је речени облик краћи од номинатива једине, на супрот стању у парадигми већине осталих именица мушког рода (§ 26). А према постулатима али и емпиријским налазима међујезичких истраживања у *џиродној морфологији* (Марковић 2013: 409–434) универзално је у језицима облички мање маркирано оно што је мање маркирано и значењски (уп. *Хрваи* : *Хрваи-и*, па и *Хрваи* : *Хрваи-ица*).

(26) *Србин*, *Бугарин*, *Турчин*, арх. *Угрин*, *Тайар(ин)*, *Арай(ин)*, *Циган(ин)*, *Цинцар(ин)*, *Јермен(ин)*, *Јевреј(ин)*, арх. *Чивуџ(ин)*, арх. *Арнауџ(ин)*, арх. *Лайџин(ин)*, ист. *Авар(ин)*

У наведеним примјерима (§ 26) једнина је маркирана у односу на множину тематским наставком *-ин*, и стога представља *сингулаиџив*, а не сингулар (Бошковић 1978; Марковић 2013: 235). Иако је класа

коју образују наведени примјери затворена и мала, с доста „обличког колебања“ и застарјелих чланова (Пешикан 1958: 199; Клајн 2003: 91), баш онаква какве су и иначе затворене именичке класе (в. нпр. Бабић 2006), у њој налазимо управо имена народа који су кроз средњи вијек, а и турско доба, нарочито у чаршијама, били веома истакнути у животу Срба, а онда и у слици свијета њиховог језика, што уосталом потврђује и Вукова грађа (в. нпр. СНП).

На крају, за етнонимску лему у множинском облику одлучује и *когнитивнойпсихолошки* разлог. Наивна свијест сваку нацију, наиме, схвата као цјелину којој је својствен *Volksgeist* (њем. ’дух народа’), како је говорио Ј. Г. Хердер, одн. *биџие* (*Сербско*), како је под Хердеровим утицајем испрва говорио Вук (Клеут 2012). Такву националну суштину, лексикализовану апстрактним именицама *срџсџиво*, *словенсџиво* и сл., појединци који чине дати народ или језичку породицу – вјерује се надаље – оваплоћују један по један, будући *џредодређени* својом припадношћу:

There is an inherent “Jewishness” in every Jew. The “soul of the Oriental”, “Negro blood”, Hitler’s “Aryanism”, “the peculiar genius of America”, “the logical Frenchman”, “the passionate Latin” – all represent a belief in *essence* (Олпорт 1957: 174; истакао М. И.).

Отуда се сваки странац код нас, као и другдје, колективно сматра изниклим из своје нације и њеног карактера, што се у семантици етнонимâ одражава конотацијом (в. одјељак 4.4), а у граматички примарношћу номинатива множине.

4.2. РАЗВЕДЕНОСТ СЕМАСИОЛОШКЕ СТРУКТУРЕ. У колико ће се значења лексема дефинисати – у мањем броју општијих или у већем броју мање општих, треба да зависи од обима и намјене описног рјечника (Аткинс–Рандел 2008: 389–390, 398). Утолико би, рецимо, житељске називе изведене од хоронима у општим једнотомницима ваљало, ради уштеде простора, тумачити помоћу једне дефиниције (*човјек из...*), а у општим вишетомницима, ради веће прецизности, помоћу двију (*сџиановник...; онај који је џоријеклом из...*). У нашем је корпусу, међутим, обратно (§§ 10, 19), што се објашњава једноставно – тиме што је у РСЈ на обраду етнонимикона РСА утицао више него РМС. Тај разлог, ипак, није оправдан и зацијело је допринио неприкладном обиму РСЈ.

4.3. ДЕНОТАТИВНА ОБИЉЕЖА. Код правих етнонима, тј. имена заједница чији је етнички статус неспоран, у односу на претходни лексикографски проблем много је деликатнија селекција елемената дефиниције. Па ипак, у нашим је описним рјечницима та селекција

доста уједначена. Најчешћа су, наиме, три елемента: архисема *народ* и два дистинктивна обиљежја – *ујореднолингвистичко*, које се лексикализује називом одговарајуће језичке породице, и *административно*, које се лексикализује именом одговарајуће државе (§ 6). Видно рјеђе умјесто административног обиљежја налазимо *географско*, изражено описом територије на којој се налази одговарајућа држава (§ 27). Ово се рјешење, нажалост, не примјењује ни и у случајевима гдје употреба творбено млађег државног имена ауторе очигледно доводи до кружних дефиниција (§ 28).

(27) *Грци* 'индоевропски народ који живи на крајњем југу Балканског полуострва' (РМС)

(28) *Енглеz* 'припадник англосаксонског народа који је настањен претежно у Енглеској'; *Енглеска* 'део Велике Британије претежено насељен Енглеzима (често као назив за целу Уједињену Краљевину)' (РСЈ)

У неким дефиницијама, поред трију поменутих информација, налазимо и информације које се начелно изостављају као енциклопедијске, дакле нерјечничке. У питању су, рецимо, обиљежје *величине* народа (§ 29), али и какве друге, из перспективе нашег колектива или човјечанства уопште, несвакидашње појединости, нпр. *антиројолошке* (§ 30) или *етинографске* (§ 31). Ако су наведена обиљежја релевантна за значење фразема (§ 29) или за творбу народносних надимака (§ 30), а нарочито ако су релевантна за фигуративну употребу (§ 31), њихово је укључивање у описна објашњења етнонима не само оправдано него и пожељно.

(29) *Рус* 'припадник највећег словенског народа, који је највећим делом настањен у Русији' (РСЈ) [уп. устаљено поређење (*имати/бити кога*) као *Руса* 'веома много, у огромном броју' (Марјановић 2017)]

(30) *Кинези* 'народ жуте расе који живи у источном делу азијског континента' (РМС) [уп. пејоративне називе *жуџи* и *жуџаћи* 'Кинези; сви припадници монголоидне расе' (Јовановић 2018: 257)]

(31) *Цигани* '1. народ пореклом из Индије који у номадским и полуномадским групама живи у Европи и Африци, Роми. 2. (цигани) фигуре људи који се непрестано селе, који немају сталног боравишта, чергаши' (РМС)

4.4. КОНОТАТИВНА ОБИЉЕЖЈА. Да се не би десило да у описном рјечнику дефиниције фигуративних употреба „висе“ (Гортан-Премк 2004: 66), наизглед ирелевантна обиљежја, каква су горепоменућа, треба укључивати као „семантички мостић“ (Апресјан 1995: 174) и генерално – не само ако су денотативна него и ако су конотативна, тј. ако

проистичу из колективних предрасуда о Другом. Код етнонимâ се у нашој лексикографији то, међутим, не чини готово никад (§ 32). У само једном примјеру у РМС, а онда и у РСЈ, такав семантички мостић налазимо, али код одговарајућег деривата (§ 33).

- (32) *Цинцар(ин)* ’... 2. (цинцар(ин)) а. трговац склон дуготрајном ценкању, ситничавом погађању, закидању на мери и сл.; б. тврдица, циција, шкртац’ (РСЈ)
- (33) *циганчиџи (циганисаџи)* ’... 2. тражити, просити мољакајући и досађујући (као што то чине неки Цигани), камчити. 3. тврдичити, цицијашити (као неки Цигани)’; ~ се ’погађати се, ценкати се (као неки Цигани)’ (РСЈ; уп. РМС)

На исти начин оправдано је, ако не и пожељно, значење етнонимâ повезивати са значењем вишечланих јединица, какве су у првом реду фраземе (§ 34), укључујући устаљена поређења (§ 35), а зависно од комплексности описног рјечника, и пословице, одн. апофтегме (§ 36) и сентенце (§ 37). Многе такве, „у обичај узете ријечи“, нпр., сугеришу да се Други код нас поима(о) превасходно као лице непоуздана карактера – лицемјерно, превртљиво, подмукло и склоно преварама (§ 34–38). Тиме се наш колектив, међутим, и сам окарактерисао, додуше посредно, као неповјерљив и сумњичав.

- (34) *ciganska posla* ’макинације’ (ФР)
- (35) *lagati kao Turčin* ’необично много lagati, izgovarati оците neistine’ (ФР)
- (36) *С Влахом до њо здиле* [здјеле], *а од њо њом у главу* (СНП 4877; уп. Радић 2020)
- (37) *Лаџини су сџаре варалице* (СНП 2834)
- (38) *бизанџи(ин)изам* и *визанџи(ин)изам* ’лукаво поступање, нарочито у политичким односима’ (РСА)

И док су лексиколози-лексикографи који су међу најутицајнијима у русистици и србистици сагласни да оваква конотативна обиљежја у описне рјечнике треба уписивати макар поводом фигуративних употреба, нису сагласни гдје то тачно треба чинити. У случају зоонима, нпр., предлажу обје могућности – да се конотативним обиљежјем фигуративна употреба или *најави* већ у дефиницији основног значења (§ 39), или *накнадно образложи* тек након дефиниције основног значења (§ 40).

- (39) *гуска* ’1. домаћа птица пловуша издуженог врата... која се гаји ради перја, меса и јаја; женка те птица (за коју се верује да је глупа)...’ (Горган-Премк 2004: 66)

	прави етноними	жителски називи изведени од хоронима	жителски називи који су развили етнонимско, тачније демонимско значење
канонски облик	множински (нпр. <i>Нијемци</i>)	једнински (нпр. <i>Тиролац</i>)	једнински (нпр. <i>Аустријанац</i>)
описна дефиниција основног значења	1. архисема + упоредно-лингвистичко обилежје (језичке породице): <i>германски народ...</i> + географско обилежје (копненог дијела који углавном насељава): <i>... чија већина живи у самој срединиу европског континента</i> (избјегавати државно име, јер је оно творбено млађе!)	у једнотомницима: <i>човјек из Тирола</i> у вишетомицима: <i>синовник Тирола; онај који је Њоријеклом из Тирола</i>	1. као жителски назив 2. као име демоса одговарајућег етноса: архисема + обилежје етничитета: <i>Њоријекла... + административно обилежје (државе коју углавном насељава): ... чија већина живи у Аустрији</i> или, у случају мултиетничких демоса (<i>Индија</i>), уједно: 1. <i>човјек из Индије; држављанин Р. Индије (без обзира на језик и вјеру)</i>
остала значења (у вишетомицима рјечницима)	2. жителског назива и демонимско: <i>човјек из Њемачке; држављанин СР Њемачке</i> 3. разг. <i>наш човјек Њоврајник из Њемачке</i> 4. <i>ђач. наспавник ъемачког језика</i> (с малим словом!)		3. разг. <i>наш човјек Њоврајник из Аустрије</i>
фиг. употребе (с малим словом!)	<i>онај који је њакве и њакве нарави (као неки...)</i> <i>онај који се њонаша њако и њако (као неки...)</i>		

Табела 1: Тематска матрица каква се препоручује за етнониме у рјечницима српског језика

(40) *петух 2* 'задиристый человек – как бы *петух 1* по коннотации задиристости' (Апресјан 1995: 175)

У случају етнонимâ, мислимо, нема дилеме. Будући да би навођење конотативних обиљежја у дефиницији основног значења било увредљиво за заједницу на коју се односи, те да би се, штавише, могло и злоупотријебити, нпр. у јавним иступима екстремних десничара из већинског народа (Горјанц 2017: 115–127), фигуративне употребе треба образлагати накнадно, у парентези, и то помоћу детерминатора *неки*, чије је значење довољно неодређено да се њиме може упућивати и на мањи и на већи број припадника дате заједнице. Дакле, као у примјеру 33.

5. Закључак. На основу тврдњи из претходних поглавља слиједи да би етнониме, као тематску групу, у српској описној лексикографији ваљало обрађивати према предлошцима приказаним у Табели 1. При томе би дакако требало избјегавати идеологизацију, да обраде с временом не би изгубиле актуелност, што се десило обрадама етнонимикона у РМС и ШР. Исто, разумије се, важи за данас надмоћну идеологију „политичке коректности“ (Оташевић 2012), која забрањује напомене о негативној конотацији етнонимâ. И њу би требало игнорисати колико је год могуће и руководити се, макар претежно, лингвистичким мјерилима. Ако се пак, супротно нашим пројекцијама, друштвенополитичке околности у каквим је дјеловао М. Московљевић икад понове, тада би вјероватно најрационалније било не увршћивати етнониме у азбучник описних рјечника уопште, а ауторских посебно. Стручно би се таква одлука једноставна оправдала, аргументом да су у основном значењу етноними имена, а да ономастички фонд у начелу није предметом описне лексикографије.

ИЗВОРИ

- Вучо 1966: Александар Вучо, Покушај уношења раздора у наше националне односе, *Борба* 20. 3. 1966, 9.
- ГКСК: *Materijal o rečniku Miloša Moskovljevića*, Београд: Историјски архив Београда, фонд 865 (Gradski komitet Saveza Komunista Srbije), инв. бр. 534 (*Materijali o kulturi, nauci i umetnosti*), 1962–1968.
- ЛНС: Миле Недељковић, *Лексикон народа светиа: Човечанство 2000*, Београд: Српска књижевна задруга – Службени лист СРЈ, 2001.
- МАС: *Словарь русского языка в четырех томах*, Москва: Институт русского языка АН СССР – „Русский язык“, ²1981–1984.

- МД: Милош Московљевић, *Дневник 1916–1968*, 5: *Поново у науци и иџензији*, прир. Момчило Исић, Београд: Институт за новију историју Србије – „Византија“, 2018.
- МР: Милош Московљевић, *Речник савременог српскохрватског књижевног језика с језичким савјетником*, Београд: Аполон, ²1990.
- РИБ: Franjo Iveković i Ivan Broz, *Rječnik hrvatskoga jezika*, 1–2, Zagreb: [ličно izdanje], 1901.
- РЈА: *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, 1–23, Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, 1880–1976.
- РМС: *Речник српскохрватског књижевног језика*, 1–6, Нови Сад: Матица српска (1–3 и Загреб: Матица хрватска), 1967–1976.
- РСА: *Речник српскохрватског књижевног и народног језика*, 1–(21), Београд: Институт за српск(охрватск)и језик САНУ, 1959–(2020).
- РСЈ: *Речник српског језика*, Нови Сад: Матица српска, ²2011.
- СНП: *Вукове српске народне ијословице с регистром кључних речи*, прир. Михаило Шћепановић, Београд: Јасен, ²2015.
- СР: Вук Стеф. Карацић, *Српски рјечник испуначен њемачкијем и латинскијем ријечима*, Беч: [лично издање], 1852.
- Тевавац 1966: Мирко Тепавац, Читај као што је написано..., *Полиџика* 6. 3. 1966, 9.
- ТСЕ: Т. Ф. Ефремова, *Современный толковый словарь русского языка в трех томах*, Москва: АСТ, 2005.
- ТСК: *Большой толковый словарь русского языка* (ред. С. А. Кузнецов), Санкт-Петербург: Институт лингвистических исследований РАН – „Норинт“, 1998.
- ФР: Josip Matešić, *Frazeološki rječnik hrvatskoga ili srpskog jezika*, Zagreb: Školska knjiga, 1982.
- ШР: Mirjana Jocić i Vera Vasić, *Školski rečnik standardnog srpskohrvatskog/hrvatskosrpskog jezika*, 1–(2), Novi Sad: Zavod za izdavanje užbenika – Institut za južnoslovenske jezike Filozofskog fakulteta, 1988–(1989).

ЛИТЕРАТУРА

- Авагјан 2017: Карина Авагјан, *Сипероипий сипрања у језичкој слици сипварносипи Руса и Срба*, докторска дисертација одбрањена на Филолошком факултету Универзитета у Београду.
- Апресјан 1995: Ю. Д. Апресян, Коннотации как часть прагматики слова (лексикографический аспект), *Избранные труды*, 2: *Интегральное описание языка и системная лексикография*, Москва: Школа „Языки русской культуры“, 156–177.
- Аткинс–Рандел 2008: В.Т.С. Atkins, Michael Rundell, *The Oxford Guide to Practical Lexicography*, Oxford – New York: Oxford University Press.

- Бабић 2006: Stjepan Babić, *Zatvorenost i-sklonidbe u hrvatskome književnome jeziku*, *Suvremena lingvistika* LXII/2, 141–150.
- Блатешић 2016: Александра Блатешић, Компарација етнонима *turco* и *Турчин* у италијанској и српској фразеологији и паремиологији, у: Снежана Гудурић, Марија Стефановић (ур.), *Језици и културе у времену и њросіјору*, 5, Нови Сад: Филозофски факултет Универзитета у Новом Саду, 27–36.
- Бошковић 1978: Радосав Бошковић, Србљи и Срби, *Зборник Мајице српске за филологију и лингвистику* XXI/1, 23–25.
- Брозовић-Рончевић 1993: Dunja Brozović-Rončević, Na marginama novijih studija o etimologiji imena *Hrvat*, *Folia onomastica Croatica* II, 7–23.
- Вучетић 2016: Радина Вучетић, Речник с проблематичним речима: Случај забране Московљевићевог речника, *Годишњак за друшћивену историју* XXIII/1, 65–82.
- Глигоријевић 2020: Ивана Глигоријевић, Истраживање етнокултурних стереотипа на примеру стимулуса *Турци* и *Турчин* у асоцијативном тесту, *Зборник радова Филозофског факулћетја у Пришћини* L/1, 129–145.
- Глухак 1990: Alemko Gluhak, *Porijeklo imena Hrvat*, Zagreb: [lićno izdanje].
- Горјајев–Спиридонов 2016: С. О. Горјев и Д. В. Спиридонов, Итоги и перспективе ономастическој науке (взгляд из Оксфорда), *Вопросы ономастики* XIII/2, 190–218.
- Горјанц 2017: Vojko Gorjanc, *Nije rećnik za seljaka* (prev. Majda Molićnik), Београд: XX век.
- Гришченко 2013: А. И. Гришченко, Русские этнонимы и смежные с ними лексические категории в толковых словарях, *Вопросы ономастики* XV, 146–163.
- Грот 1873: Я. К. Грот, *Спорные вопросы русскаго правописанія отъ Петра Великаго доньнѣ: Филологическое разысканіе*, Санктпетербургъ: Типографія Императорској академіи наукъ.
- Грот 1885: Я. К. Грот, *Русское правописаніе*, Санктпетербургъ: Типографія Императорској академіи наукъ.
- Гутков 2009: В. П. Гудков, О составе словника (вокабулара) однотомногo словаря сербскогo языка: Заметки польователя, *Славистику* XIII, 483–487.
- Дабих 2000: Богдан Дабих, Белешке о категорији јединичности у српском језику, *Наш језик* XXXIII/3–4, 198–203.
- Дилпарић 2012: Бранислава Дилпарић, О меронимији, *Зборник радова Филозофског факулћетја у Пришћини* XLII/1, 279–307.
- Драгићевић 2010: Рајна Драгићевић, *Вербалне асоцијације кроз српски језик и културу*, Београд: Друштво за српски језик и књижевност Србије.

- Ђорђевић 2018: Кристина Ђорђевић, Етнички стереотипи у српској и словачкој фразеологији, у: Катерина Велјановска, Биљана Мирчевска-Бошева (ур.), *Имињања и фразеологијања*, Скопје: Филолошки факултет „Блаже Конески“ – Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, 133–145.
- Исић 2017: Момчило Исић, Настанак и судбина *Речника* проф. др М. Московљевића, *Токови историје* XXV/1, 123–153.
- Јовановић 2018: Јована Јовановић, *Лексика погрдног значења у именовану човека у српском језику*, докторска дисертација одбрањена на Филолошком факултету Универзитета у Београду.
- Клајн 2002: Иван Клајн, Серијске одреднице и њихова обрада у једнојезичном речнику, у: *Дескриптивна лексикографија стандардног језика и њене теоријске основе*, Нови Сад: Матица српска – Београд: Институт за српски језик САНУ, 69–82.
- Клајн 2003: Иван Клајн, *Творба речи у савременом српском језику*, 2: *Суфиксација и конверзија*, Београд: Завод за уџбенике – Институт за српски језик САНУ, Нови Сад: Матица српска.
- Клеут 2012: Марија Клеут, Хердер и Вукова поетика народне књижевности, *Из Вукове сенке: Огледи о народном јесништву*, Београд: Друштво за српски језик и књижевност Србије, 117–134.
- Ковалџов 2003: Г. Ф. Ковалев, О словаре етнических названий народо̀в Росси́и, у: *Славјанско̀е јазыкознание: К XIII Международному съезду славистов*, ред. А. М. Молдован и др., Москва: Россијскаја академија наук – Национальный комитет славистов Россијско̀й Федерации, 113–120.
- Лома 1999/2000: Aleksandar Loma, Serbisches und kroatisches Sprachgut bei Konstantin Porphyrogenetos, *Зборник радова Византјолошког институ̀та* XXXVIII, 87–161.
- Лома 2016: Александар Лома, О имену *Срби*, у: Дејан Ајдачић (ур.), *Срби и српско*, Београд: Алма, 7–18.
- Марјановић 2017: Саша Марјановић, *Поредбене фраземе с комјонентом сомте/као у француском и српском језику*, докторска дисертација одбрањена на Филолошком факултету Универзитета у Београду.
- Марковић 2013: Ivan Marković, *Uvod u jezičnu morfologiju*, Zagreb: Disput.
- Матасовић 2019: Ranko Matasović, *Ime Hrvata*, *Jezik* LXVI/3, 81–97.
- Милосављевић 2016: Тања Милосављевић, Лексичкосемантичка група именица са хиперсемом 'национална и верска припадност' у српском призренском говору, *Зборник радова Филозофског факултета* XLVI/4, 23–48.
- Московљевић О. 1998: Олга Московљевић (прир.), *Књига на ломачи: Како је уништено дело др Милоша Московљевића*, Београд: Никола Пашић.

- Мршевић-Радовић 2008: Драгана Мршевић-Радовић, *Фразеологија и национална култура*, Београд: Друштво за српски језик и књижевност Србије.
- Олпорт 1954: Gordon Allport, *The Nature of Prejudice*, Cambridge: Addison-Wesley Publishing Company.
- Оташевић 2012: Ђорђе Оташевић, Термин „политичка коректност“, *Лингвистичке ајуелности XX*, 19–32.
- Пејовић 2014: Анђелка Пејовић, Како видимо једни друге: Називи националности и професија у фразеологији српског и шпанског језика, у: Снежана Гудурић, Марија Стефановић (ур.), *Језици и културе у времену и њроспору*, 3, Нови Сад: Филозофски факултет Универзитета у Новом Саду, 77–87.
- Пешикан 1958: Митар Пешикан, О грађењу имена становника у односу на имена земаља и места, *Наш језик IX/5–6*, 196–205.
- Поповић 2008: Људмила Поповић, *Језичка слика стварности: Когнитивни аспекти конпрасивне анализе*, Београд: Филолошки факултет Универзитета у Београду.
- Путанец–Шимуновић 1987: Valentin Putanec, Petar Šimunović, *Retrospektivna onomastička bibliografija hrvatsko-srpska do godine 1975*, prir. Petar Rogulja, Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti.
- Радић 2020: Првослав Радић, Из српске фразеологије: (*Видејти*) чија мајка црну вуну ѡреде (лингвокултуролошки приступ), *Зборник Мајице српске за филологију и лингвистику LXIII/1*, 115–130.
- Ристић–Лазић-Коњик 2016: Стана Ристић, Ивана Лазић-Коњик, Стереотип о Србима, у: Дејан Ајдачић (ур.), *Срби и српско*, Београд: Алма, 19–49.
- Сванепул 2010: Piet Swanepoel, Improving the Functionality of Dictionary Definitions for Lexical Sets: The Role of Definitional Templates, Definitional Consistency, Definitional Coherence and the Incorporation of Lexical Conceptual Models, *Lexikos XX*, 425–449.
- Тамир 2019: Yael Tamir, Not So Civic: Is There a Difference Between Ethnic and Civic Nationalism?, *Annual Review of Political Science XXII/1*, 419–434.
- Фекете 2000: Егон Фекете, О Речнику Милоша Московљевића, *Наш језик XXXIII/3–4*, 338–342.

Milan D. Ivanović

ETHNONYMS IN CONTEMPORARY SERBIAN LEXICOGRAPHY:
LINGUISTIC AND EXTRALINGUISTIC FACTORS OF DICTIONARY
PROCESSING

S u m m a r y

After the introduction which points towards the most important directions of researching the ethnonymy of the Serbian language, the paper analyzes the practice of processing the ethnonymicons in Jocić and Vasić's school dictionary, as well as in the general dictionaries composed by M. Moskovljević and collectives engaged by Matica srpska. Particular attention is given to the grammatical form of the lemma and the elements of descriptive definitions of the basic meaning and figurative use of ethnonyms. Furthermore, the interference in such processing of "official" viewpoints on national issues in socialist Yugoslavia is also critically re-examined. After some accompanying comments, the conclusion contains lexicographic instructions that should be received primarily as a result of the desire to not only accelerate but also improve the processing of ethnonymicons in future dictionaries of the Serbian language, one of which is currently being planned.

Keywords: ethnonyms, dictionary microstructure, dictionary definitions, semantic features, national ideology.